

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Кафедра менеджменту, логістики та інновацій

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

рівень вищої освіти другий (магістерський)

галузь знань 07 Управління та адміністрування

спеціальність 073 Менеджмент

освітньо-професійна програма Менеджмент

Завідувач(ка) кафедри менеджменту, логістики та інновацій

(підпис) Ястремська О. М.
(прізвище та ініціали)

Гарант освітньо-професійної програми Менеджмент

(назва програми)

(підпис) Ястремська О. М.
(прізвище та ініціали)

Укладачі:

(підпис) Ястремська О. М.
(прізвище та ініціали)

(підпис) Самойленко В. В.
(прізвище та ініціали)

(підпис) Сігаєва Т. Є.
(прізвище та ініціали)

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2023

УДК 005(07.034)

Н31

Укладачі: О. М. Ястремська
В. В. Самойленко
Т. Є. Сігаєва

Затверджено на засіданні кафедри менеджменту, логістики та інновацій.
Протокол № 1 від 25.08.2022 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Наскрізна програма практики для студентів спеціальності Н31 073 "Менеджмент" освітньої програми "Менеджмент" другого (магістерського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. О. М. Ястремська, В. В. Самойленко, Т. Є. Сігаєва. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. – 27 с.

Подано принципи, види, терміни та місце проведення практики. Наведено процес організації, цілі та завдання практики. Уміщено вимоги до звіту з практики, форми та методи контролю, а також систему оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для викладачів і студентів за спеціальністю 073 "Менеджмент" освітньої програми "Менеджмент" другого (магістерського) рівня.

УДК 005(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2023

Вступ

Наскрізню програму практики складено, відповідно до Положення про проведення практики студентів Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, розробленого, згідно із Законом України "Про вищу освіту", Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08.04.1993 р. № 93, Положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця, уведеного в дію наказом університету від 24.01.2022 р. № 1, стандартами вищої освіти, освітньо-професійною програмою "Менеджмент", другого (магістерського) рівня спеціальності 073 "Менеджмент".

Програма практичної підготовки дозволяє здобувачам вищої освіти скласти чітке уявлення про те, що їм доведеться виконувати під час практики, як вирішити індивідуальне завдання, яку допомогу вони можуть дістати від керівників практики, закладу вищої освіти та підприємства (організації, установи), а також працівників (керівників) підприємства, із якими вони будуть зустрічатися під час практики.

Здобувачі вищої освіти дістануть необхідний обсяг практичних знань і умінь, відповідно до складеної робочої програми практики.

1. Види, загальні характеристики, мета та заплановані результати практик

1.1. Види практик (табл. 1).

Таблиця 1

Види практик

Курси	Назви практик	Очна (денна) форма навчання	Заочна форма навчання	Кафедри, що забезпечують організацію	Тривалість практики	Семестри
II	Переддипломна	Денна	Заочна	Менеджменту, логістики та інновацій	Денна – 6 тижнів; заочна – 4 тижні	1-й

1.2. Характеристика практик (табл. 2).

Усі види практик є обов'язковими освітніми компонентами.

Таблиця 2

Характеристика практик

Курси	Назви практик	Очна (денна) форма навчання	Заочна форма навчання	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Семестри	Форми контролю
II	Переддипломна	Денна	Заочна	8	240	1-й	Звіт

1.3. Мета переддипломної практики полягає у: поглибленні студентами практичного досвіду економічної діяльності; практичному та творчому застосуванні здобутих знань та вмінь, розвитку навичок науково-дослідної роботи й вирішення економічних завдань під час роботи у реальних ринкових і виробничих умовах.

Основними завданнями у процесі проходження переддипломної практики студентів є:

практичне поглиблення знань із професійно-орієнтованих дисциплін навчального плану;

опанування системи організації та механізму управління функціональними підсистемами діяльності підприємства (організації, установи);
формування навичок використання сучасного інструментарію опрацювання аналітичної інформації щодо тенденцій розвитку соціально-економічних процесів держави (території, підприємства, організації, установи);
розроблення та обґрунтування управлінських рішень та організаційно-економічних проєктів з підвищення потенціалу підприємства (організації, установи) та/або ефективності його використання в ринковому оточенні.

Перебування на переддипломній практиці використовується практикантом для підбору матеріалів для виконання звіту з практики, виявлення практичних проблем з метою формування напрямів подальшої роботи під час написання магістерської дипломної роботи.

Програмою практики встановлено перелік робіт, які студент ХНЕУ ім. С. Кузнеця має виконати на базі практики під керівництвом відповідальної особи:

оформити перепустку (за необхідності), прослухати інструктаж з техніки безпеки та охорони праці;

ознайомитися з основними видами діяльності підприємства (організації, установи);

ознайомитися з організаційною структурою та системою управління підприємства (організації, установи);

вивчити та провести аналіз основних технологічних (управлінських) процесів підприємства (організації, установи);

провести аналіз фінансово-економічних показників діяльності підприємства (організації, установи);

оцінити діяльність підприємства (організації, установи) за показниками стратегічного розвитку;

оцінити ефективність управління підрозділами підприємства (організації, установи);

сформулювати висновки за результатами проведеного аналізу та виявити перспективи розвитку підприємства (організації, установи);

оформити звіт з переддипломної практики.

Після закінчення терміну переддипломної практики студент звітує про виконання програми практики.

Основними документами, що підтверджують виконання програми практики, є:

щоденник практики, оформлений у встановленому порядку;
звіт (у друкованому виді), підписаний та оцінений безпосереднім керівником від бази практики.

Приклад титульного аркуша звіту наведено у додатку А;
довідка про достовірність даних, підписана уповноваженою особою від бази практики.

1.4. Заплановані компетентності та результати навчання (табл. 3).

Таблиця 3

Заплановані компетентності та результати навчання за видами практик

Спеціальні компетентності	Загальні компетентності	Результати навчання
Переддипломна		
СК7	–	РН1
СК8	–	РН2
СК2	–	РН3
СК6	–	РН4
СК1	–	РН5
СК7	–	РН6
СК3	–	РН7
СК1	ЗК1	РН8
СК2	–	РН11
–	ЗК4	РН13
СК4	–	РН14

Примітка.

СК1. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі відповідно до визначених цілей та міжнародних стандартів.

СК2. Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани.

СК3. Здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя та ефективного самоменеджменту.

СК4. Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів організації.

СК6. Здатність формувати лідерські якості та демонструвати їх в процесі управління людьми.

СК7. Здатність розробляти проєкти, стартап-проєкти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість.

СК8. Здатність використовувати маркетингові технології.

ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК4. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

РН1. Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах.

РН2. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення.

РН3. Проєктувати ефективні системи управління організаціями.

РН4. Обґрунтовувати та управляти проєктами, генерувати підприємницькі ідеї.

РН5. Планувати діяльність організації в стратегічному та тактичному розрізах.

РН6. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність.

РН7. Організовувати та здійснювати ефективні комунікації всередині колективу, з представниками різних професійних груп та в міжнародному контексті.

РН8. Застосовувати спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи для вирішення задач управління організацією.

РН11. Мати навички забезпечення особистого професійного розвитку та планування власного часу.

РН13. Вміти планувати і використовувати інформаційне, математичне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу).

РН14. Застосовувати та створювати комплексні управлінські технології, на основі інноваційних і логістичних креативних методів й інструментів для ефективного та результативного управління підприємствами для їх розвитку.

2. Зміст практик

Звіт з переддипломної практики має містити такі розділи:

ЗМІСТ

ВСТУП

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2. ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Перший розділ звіту "Загальна характеристика та аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства". У характеристику підприємства слід включити:

1) загальні відомості про підприємство, що аналізується: повне найменування підприємства, форма власності, коротка історія розвитку підприємства, дата організації та час існування на ринку, наявність філій;

2) опис і аналіз організаційної структури підприємства;

3) характеристика виробничо-господарської діяльності: основні напрями виробничої діяльності – номенклатура (асортимент) основної продукції та товарів народного споживання, перелік робіт і послуг; засвоєння нових видів продукції, виробничі потужності, виробничі площі, основні ринки збуту, конкуренти та споживачі, основні конкурентні переваги підприємства і продукції, стратегічні плани щодо подальшого розвитку підприємства, диверсифікації виробництва, засвоєння нових ринків збуту, технологій, впровадження нового обладнання. У характеристиці обов'язково також має бути подано організаційну структуру управління підприємством (у вигляді схеми) та надано оцінку принципів її побудови та функціонування.

Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності підприємства має містити аналіз техніко-економічних показників діяльності підприємства за два роки (звітний та попередній). Рекомендований перелік показників наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Основні техніко-економічні показники діяльності підприємства

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Період		Приріст	
			попередній рік	звітний рік	в абс. виразі (+, -)	у %
1	2	3	4	5	6	7
1	Обсяг товарної продукції без ПДВ в діючих цінах	тис. грн				
2	Обсяг товарної продукції без ПДВ в порівняльних цінах	тис. грн				
3	Виручка від реалізації продукції без ПДВ в діючих цінах	тис. грн				

Закінчення табл. 4

1	2	3	4	5	6	7
4	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн				
	зокрема					
4.1	сировина і матеріали	тис. грн				
4.2	паливо та енергія на технологічні нужди	тис. грн				
4.3	основна заробітна плата основних робітників	тис. грн				
4.4	загальновиробничі витрати	тис. грн				
4.5	адміністративні витрати	тис. грн				
4.6	витрати на збут	тис. грн				
5	Середньоспискова чисельність працівників	осіб				
	зокрема за категоріями					
5.1	основні робітники	осіб				
5.2	допоміжні робітники	осіб				
5.3	спеціалісти, службовці	осіб				
5.4	адміністративно-управлінський персонал	осіб				
6	Чисельність на початок періоду	осіб				
7	Прийнято працівників	осіб				
8	Вибуло працівників	осіб				
	зокрема	осіб				
8.1	з причин скорочення штатів	осіб				
8.2	за власним бажанням	осіб				
8.3	за порушення трудової дисципліни	осіб				
9	Чисельність на кінець періоду	осіб				
10	Фонд оплати праці	тис. грн				
11	Фонд робочого часу	год.				
12	Прибуток від реалізації продукції	тис. грн				
13	Вартість основних виробничих фондів (ОВФ) на початок періоду	тис. грн				
14	Вартість ОВФ на кінець періоду	тис. грн				
15	Вартість ОВФ, що надійшли	тис. грн				
16	Вартість ОВФ, що вибули	тис. грн				
17	Середньорічна вартість ОВФ	тис. грн				
18	Середньорічна вартість активної частини ОВФ	тис. грн				

Основними джерелами для збирання інформації та проведення аналізу мають бути: фінансова звітність підприємства за два попередні роки ("Баланс", "Звіт про фінансові результати", "Звіт про рух грошових коштів"); основні форми статичної звітності підприємств за два роки: форма № 1-п "Звіт про виробництво промислової продукції", Форма № 3 ПВ "Звіт про використання робочого часу", форма № 1-інновація, форма № 2-пром (інновація).

Якщо на підприємстві є планові дані показників, то необхідно проводити аналіз рівня виконання плану в звітному періоді та динаміки показників в порівнянні з попереднім періодом.

Рівень виконання плану в абсолютному виразі дорівнює:

$$\Delta ВП = З_{\text{ф}} - З_{\text{б}}, \quad (1)$$

де $\Delta ВП$ – виконання плану в абсолютному виразі;

$З_{\text{ф}}$ – фактичне значення показника;

$З_{\text{б}}$ – базове значення показника.

Розрахунок відсотків виконання плану, темпів зростання та приросту показників у абсолютному та відносному виразах.

Темп зростання показника розраховується за такою формулою:

$$ТЗ = \frac{З_{\text{ф}}}{З_{\text{б}}} \times 100 \%, \quad (2)$$

де $ТЗ$ – темп зростання, %;

$З_{\text{ф}}$ – фактичне значення показника;

$З_{\text{б}}$ – значення показника в попередньому періоді (базовому).

Темп приросту розраховується за такою формулою:

$$Т_{\text{пр}} = \frac{(З_{\text{ф}} - З_{\text{б}})}{З_{\text{б}}} \times 100 \%. \quad (3)$$

Для більш детального аналізу діяльності підприємства необхідно розрахувати такі показники: продуктивність праці, матеріаловіддача, матеріалоемність, фондівіддача, фондоемність, витрати на 1 гривню товарної продукції, рентабельність виробництва, продукції.

Продуктивність – це ефективність використання ресурсів: праці капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації – під час виробництва різних товарів і надання послуг. Вона відбиває взаємозв'язок між кількістю та якістю вироблених товарів або наданих послуг і ресурсами, які були витрачені на їхнє виробництво. Продуктивність праці визначається за такою формулою:

$$ПП = \frac{V}{Ч}, \quad (4)$$

де ПП – продуктивність праці, тис. грн/особу;

V – обсяг товарної продукції, тис. грн;

Ч – середньоспискова чисельність працівників, осіб.

Матеріаловіддача – це відношення вартості випущеної продукції до суми матеріальних витрат. Цей показник характеризує віддачу матеріалів, тобто, скільки випущено продукції з кожної гривні застосованих матеріальних ресурсів (сировини, палива, енергії та ін.). Для розрахунку використовується така формула:

$$M_T = \frac{MB}{BП}, \quad (5)$$

де M_T – матеріаловіддача, грн/грн;

MB – сума матеріальних витрат, тис. грн;

BП – вартість випущеної продукції, тис. грн.

Матеріалоемність показує, скільки матеріальних витрат припадає фактично на виробництво одиниці продукції. Розрахунок матеріалоемності підприємства проводиться за формулою:

$$M_M = \frac{BП}{MB}, \quad (6)$$

де M_M – матеріалоемність, грн/грн;

BП – вартість випущеної продукції, тис. грн;

MB – сума матеріальних витрат, тис. грн.

Найбільш узагальнюючим показником використання основних фондів є фондівіддача, яка визначається відношенням обсягу випущеної продукції до вартості основних виробничих фондів:

$$\Phi_{\text{в}} = \frac{Q}{\text{ОФ}}, \quad (7)$$

де $\Phi_{\text{в}}$ – фондівіддача, грн/грн;

Q – обсяг товарної продукції, тис. грн;

ОФ – середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.

Фондоємність – це показник, зворотний фондівіддачі, він характеризує величину основних виробничих фондів, що припадає на 1 грн продукції та розраховується за такою формулою:

$$\Phi_{\text{є}} = \frac{1}{\Phi_{\text{в}}}, \quad (8)$$

де $\Phi_{\text{є}}$ – фондоємність, грн/грн;

$\Phi_{\text{в}}$ – фондівіддача, грн/грн.

Витрати на одну гривню продукції визначаються як відношення планових чи фактичних витрат на виготовлення продукції до її вартості в порівняльних цінах підприємства. Рентабельність – це відносний показник ефективності роботи підприємства, котрий у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат.

Розраховані техніко-економічні показники діяльності підприємства наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Основні техніко-економічні показники

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Період		Приріст		
			Попередній рік	Звітний рік	в абс. виразі (+, -)	у %	$T_{\text{пр}}$
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Продуктивність праці	грн/особа					
2	Матеріалівіддача	грн/грн					
3	Матеріалоємність	грн/грн					

1	2	3	4	5	6	7	8
4	Фондовіддача	грн/грн					
5	Фондоємність	грн/грн					
6	Витрати на 1 гривню товарної продукції	грн/грн					
7	Рентабельність виробництва, продукції	%					

Другий розділ звіту з переддипломної практики "Фінансовий аналіз діяльності підприємства" має містити: горизонтальний та вертикальний аналіз балансу.

Горизонтальний аналіз базується на вивченні динаміки окремих фінансових показників у часі. У процесі використання цієї системи аналізу розраховуються темпи зростання (приросту) окремих показників фінансової звітності за ряд періодів і визначаються загальні тенденції їхньої зміни. Найбільшого поширення набули такі види горизонтального аналізу:

1. Зіставлення фінансових показників звітного періоду з показниками попереднього періоду.

2. Зіставлення фінансових показників звітного періоду з показниками аналогічного періоду минулого року. Застосовується на підприємствах з яскраво вираженими сезонними особливостями господарської діяльності.

3. Зіставлення фінансових показників за ряд попередніх періодів. Метою цього аналізу є виявлення тенденцій зміни окремих показників.

Результати горизонтального аналізу дозволяють не тільки аналізувати зміну окремих показників, але і прогнозувати їхнє значення. Цінність результатів горизонтального аналізу істотно знижується в умовах інфляції.

Вертикальний (структурний) аналіз базується на структурному розкладанні окремих показників фінансової звітності підприємства. Найбільшого поширення набули такі види вертикального аналізу:

1. Структурний аналіз активів. У процесі цього аналізу визначається питома вага оборотних і необоротних активів, їхній елементний склад. Результати аналізу використовуються в процесі оптимізації складу активів підприємства.

2. Структурний аналіз капіталу. У процесі аналізу визначаються питома вага використовуваного підприємством власного і позикового капіталу за складом, видами та періодами надання. Результати аналізу використовуються для оцінювання фінансового левериджу (важеля), визначення середньозваженої вартості капіталу, оптимізації структури джерел формування позикових фінансових ресурсів та в інших випадках.

3. Структурний аналіз грошових потоків. У процесі цього аналізу в складі загального грошового потоку виділяють грошові потоки за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльностями підприємства, в складі кожного з цих видів грошового потоку більш глибоко структурується надходження та витрачання грошових коштів, склад залишку грошових активів за окремими його елементами.

У дипломній роботі результати горизонтального та вертикально аналізу доцільно слід подати у вигляді таблиці (табл. 6).

Таблиця 6

Результати горизонтального та вертикального аналізу балансу підприємства

Показник	Вихідні дані, тис. грн		Горизонтальний аналіз, %		Вертикальний аналіз, %		
	На початок року	На кінець року	На кінець року	Зміна	На початок року	На кінець року	Зміна
АКТИВ							
1. Необоротні активи	8 346	7 457	89,3	-10,7	22,6	19,5	-3,1
Нематеріальні активи	631	426	67,5	-32,5	1,7	1,1	-0,6
...	...	...	...	...	...	...	...
Баланс	36 948	38 272	103,6	+3,6	100	100	-
ПАСИВ							
1. Власний капітал	32 756	33 328	101,7	+1,7	88,7	87,1	-1,6
Зареєстрований (пайовий) капітал	600	600	100	-	1,62	1,57	-0,05
...	...	...	...	...	...	...	...
Баланс	36 948	38 272	103,6	+3,6	100	100	-

За результатами даних таблиці потрібно зробити висновки.

Аналіз фінансових показників (коефіцієнтів). Цей аналіз базується на розрахунку співвідношення різних абсолютних показників фінансової діяльності підприємства між собою. Найбільшого поширення набули такі групи аналітичних фінансових показників:

1. Показники платоспроможності та ліквідності.
2. Показники фінансової стійкості.
3. Показники оборотності.
4. Показники рентабельності.

Показники оцінювання платоспроможності та ліквідності. Ці показники характеризують можливість підприємства своєчасно розраховуватися за своїми поточними фінансовими зобов'язаннями за рахунок оборотних коштів різного рівня ліквідності. Основними показниками цієї групи є:

- *загальний коефіцієнт покриття* (нормативне значення $1 \div 2$):

$$K_1 = \frac{OA}{ПЗ}, \quad (9)$$

де OA – оборотні активи;

ПЗ – поточні зобов'язання.

Загальний коефіцієнт покриття дозволяє встановити поточний фінансовий стан підприємства і виявити, чи здатне воно погасити свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних коштів. Якщо $K_1 < 1$, то у підприємства немає достатньої кількості коштів для погашення своїх поточних зобов'язань, а це свідчить про наявність фінансового ризику та загрози банкрутства. Низький рівень показника може бути наслідком труднощів у реалізації продукції.

Якщо $K_1 > 3$, то у підприємства коштів більше, ніж воно може ефективно використовувати. Це може свідчити також про нераціональну структуру капіталу та наявності дорогих фінансових ресурсів;

- *поточний коефіцієнт покриття* (норма більше 1). Показує відношення високоліквідних коштів до короткострокової заборгованості та свідчить про здатність підприємства швидко погасити свої поточні зобов'язання:

$$K_2 = \frac{OA - З}{ПЗ}, \quad (10)$$

де З – запаси;

• *показник абсолютної платоспроможності* (норма $\geq 0,2$). Показує, в якій мірі всі поточні зобов'язання підприємства забезпечені наявними в нього готовими засобами платежу:

$$K_3 = \frac{ГК}{ПЗ}, \quad (11)$$

де ГК – грошові кошти;

• *показник співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості* (норма > 1). Характеризує співвідношення розрахунків за цими видами заборгованості підприємства:

$$K_4 = \frac{ДЗ}{КЗ}, \quad (12)$$

де ДЗ – дебіторська заборгованість;

КЗ – кредиторська заборгованість.

Також у цій групі розраховується значення абсолютного показника – *розмір власних оборотних коштів* (ВОК). Він показує, яку кількість власних коштів вкладено в фінансування оборотних коштів і визначається за формулою:

$$ВОК = ВК - НА, \quad (13)$$

де ВК – власний капітал;

НА – необоротні активи.

Якщо $ВОК < 0$, то у підприємства усі оборотні кошти профінансовані за рахунок позикового капіталу, що є негативним фактором.

Показники оцінювання фінансової стійкості. Показники цієї групи дозволяють виявити рівень фінансового ризику, пов'язаного зі структурою джерел формування капіталу підприємства, відповідно і ступінь його фінансової стабільності в процесі майбутнього розвитку. Основними показниками цієї групи є:

• *коефіцієнт автономії* (норматив $\geq 0,5$). Показує, в якій мірі обсяг використовуваних підприємством активів сформований за рахунок власного капіталу і наскільки воно незалежно від зовнішніх джерел фінансування:

$$K_5 = \frac{ВК}{Б}, \quad (14)$$

де Б – баланс;

- *коефіцієнт фінансування* (норматив < 1). Характеризує обсяг залучених позикових коштів на одиницю власного капіталу, тобто ступінь залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування:

$$K_6 = \frac{ПК}{ВК}, \quad (15)$$

де ПК – позиковий капітал;

- *показник поточної заборгованості* характеризує частку короткострокового позикового капіталу в загальній сумі капіталу:

$$K_7 = \frac{ПЗ}{Б}; \quad (16)$$

- *показник структури довгострокових вкладень* демонструє, яку частину основних фондів та інших необоротних активів профінансовано зовнішніми інвесторами, тобто в деякому роді належить їм, а не власникам підприємства:

$$K_8 = \frac{ДЗЗ}{НА}, \quad (17)$$

де ДЗЗ – довгострокові зобов'язання та забезпечення.

Показники оцінки оборотності коштів. Ці показники характеризують, наскільки швидко сформовані активи, капітал і його окремі елементи обертаються в процесі господарської діяльності підприємства. Певною мірою вони є індикатором його ділової активності. Основними показниками цієї групи є:

- *показник оборотності активів* свідчить про швидкість оборотності активів протягом року та характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних ресурсів незалежно від джерел їхнього залучення. Цей коефіцієнт показує, скільки разів на рік (кількість обертів) здійснюється повний цикл виробничо-збутової діяльності або скільки грошових

одиниць реалізованої продукції припадає на одну грошову одиницю активів:

$$K_9 = \frac{B}{\bar{A}}, \quad (18)$$

де B – виручка;

$\bar{A}$ – середньорічна вартість активів;

• *показник оборотності дебіторської заборгованості* показує наскільки швидко підприємство одержує платежі за рахунками дебіторів, а саме, скільки разів у середньому на рік дебіторська заборгованість перетворювалася в кошти:

$$K_{10} = \frac{B}{\bar{ДЗ}}, \quad (19)$$

де $\bar{ДЗ}$ – середньорічна дебіторська заборгованість;

• *період обороту дебіторської заборгованості*. Вимірюється в днях. Підприємства встановлюють свій нормативний термін погашення рахунків, який здебільшого становить 30 днів. Тому реальний термін погашення дебіторської заборгованості зазвичай порівнюється з нормативним терміном і, якщо він набагато перевищує норматив, підприємство вживає відповідних заходів щодо ліквідації дебіторської заборгованості. Цей показник також часто порівнюють з періодом обороту кредиторської заборгованості:

$$K_{11} = \frac{360 \text{ днів}}{K_{10}}; \quad (20)$$

• *показник оборотності кредиторської заборгованості* показує, скільки потрібно оборотів для оплати виставлених підприємству рахунків і векселів, тобто як швидко підприємство погашає свої зобов'язання перед кредиторами:

$$K_{12} = \frac{C}{\bar{КЗ}}, \quad (21)$$

де С – собівартість;

$\overline{КЗ}$ – середньорічна кредиторська заборгованість;

• *період обороту кредиторської заборгованості* показує оборотність кредиторської заборгованості в днях, тобто розраховується, за яку кількість днів відбувається один оборот кредиторської заборгованості:

$$K_{13} = \frac{360 \text{ днів}}{K_{12}}. \quad (22)$$

Показники оцінки рентабельності. Ці показники характеризують здатність підприємства генерувати необхідний прибуток у процесі своєї господарської діяльності і визначають загальну ефективність використання активів і вкладеного капіталу. Основними показниками цієї групи є:

• *показник рентабельності активів.* Характеризує рівень чистого прибутку, що генерується всіма активами підприємства, що знаходяться у використанні:

$$K_{14} = \frac{\text{ЧП}}{A} \times 100 \%, \quad (23)$$

де ЧП – чистий прибуток;

• *показник рентабельності власного капіталу.* Характеризує рівень прибутковості власного капіталу, вкладеного в підприємство. Зміна цього показника відбивається на котируваннях акцій суб'єкта господарювання на фондових біржах. Він також часто порівнюється з можливим отриманням доходу від вкладення коштів у цінні папери або з відсотками за вкладами в банку:

$$K_{15} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}} \times 100 \%; \quad (24)$$

• *показник рентабельності продажів.* Характеризує прибутковість операційної (виробничо-комерційної) діяльності:

$$K_{16} = \frac{\text{ЧП}}{B} \times 100 \%. \quad (25)$$

3. Вимоги до баз практик

Базою для проходження переддипломної практики можуть бути: підприємства державної форми власності, організації, державні фінансові установи, органи місцевого самоврядування. У цих умовах має бути забезпечено виконання студентами-практикантами програми практики.

Переддипломну практику на базах практики розпочинають із ознайомлення студентів-практикантів з організаційною структурою бази практики, її традиціями, досягненнями. Організовується зустріч практикантів із працівниками, які будуть причетні до виконання програми практики, розглядаються робочі програми, уточнюються окремі положення.

Керівник практики від бази практики виконує такі функції:

- організовує практику студентів у повній відповідності до положення та програми практики;

- забезпечує студентів робочими місцями та створює умови для отримання ними в період проходження практики інформації для виконання програми практики;

- забезпечує проведення інструктажу студентів із правил охорони праці та техніки безпеки;

- спільно з керівником практики від кафедри надає допомогу в розробленні індивідуальних календарних планів проходження практики та здійснює контроль за їхнім виконанням;

- забезпечує студентів необхідними консультаціями зі всіх питань, які належать до завдання з практики та дипломної роботи, із залученням фахівців підприємства;

- надає допомогу студентам у збиранні, систематизації й аналізі первинної техніко-економічної інформації на підприємстві;

- здійснює методичне керівництво і надає допомогу студентам під час виконання відповідних розрахунків;

- допомагає в підготовці звіту про практику;

- надає студентам можливість обговорення на підприємстві (у підрозділі) результатів систематизації й аналізу початкової інформації та вирішення завдань практики;

- надає студентам можливість користування обчислювальною технікою й оргтехнікою для оброблення інформації та оформлення звіту;

після закінчення практики готує висновки про роботу студентів з оцінювання фундаментальної, загальнопрофесійної та спеціальної підготовки, ставлення до виконання завдань і програми практики;

складає письмові характеристики студентів (у щоденнику практики) з оцінювання їхнього ставлення до роботи; про дотримання студентами трудової дисципліни; про рівень теоретичної та практичної підготовки студентів, набутих навичок і вмінь, ретельність та ініціативність у роботі, про участь студента в суспільному житті організації.

Після закінчення терміну практики студент доповідає керівнику про закінчення практики та здає на перевірку щоденник і звіт у визначені випусковою кафедрою терміни.

4. Організація проведення та керівництво практиками

Відповідальний за організацію та проведення практики на кафедрі зобов'язаний:

забезпечити проведення інструктажу студентів із правил охорони праці та техніки безпеки;

здійснювати організацію та методичне керівництво забезпечення практики студентів і контроль за її проведенням;

консультувати студентів у період практики;

організувати обговорення результатів проходження практики на засіданні кафедри з наданням пропозицій щодо її поліпшення.

Керівник практики від кафедри зобов'язаний:

здійснювати загальне керівництво та контроль за проходженням практики студентами;

провести консультацію зі студентами щодо порядку проходження практики;

забезпечити студентів необхідними документами: робочою програмою проходження практики, індивідуальним завданням тощо;

консультувати студентів з питань збирання та підготовки матеріалів необхідних для складання звіту з практики;

у співробітництві з керівником від бази практики забезпечити високу якість її проходження згідно з робочою програмою практики;

контролювати виконання студентами робочої програми практики та індивідуального завдання;

брати участь у роботі комісії із захисту звітів про практику;

перевіряти зміст звіту та відповідність його робочій програмі практики;

брати участь в обговоренні результатів проходження практики.

5. Оцінювання результатів практики

Оцінюють результати проходження й захисту практики за 100-бальною системою оцінювання результатів навчання, прийнятою в університеті (табл. 7).

Таблиця 7

Шкала оцінювання результатів проходження та захисту практики

Оцінка (за чотирибальною шкалою)	Оцінка (за стобальною шкалою)
Диференційована шкала	
Відмінно	90 – 100
Добре	74 – 89
Задовільно	60 – 73
Незадовільно	1 – 59
Недиференційована шкала	
Зараховано	60 – 100
Не зараховано	1 – 59

Підсумкова кількість балів, набута здобувачем вищої освіти за результатами проходження практики, ураховує:

відгук керівника від бази практики; відгук керівника від кафедри; презентацію здобувачем вищої освіти результатів проходження;

практики під час захисту звіту; відповіді на запитання.

Здобувачі вищої освіти, які не захистили у призначений термін звіти із практики, будуть мати академічну заборгованість.

Критерії оцінювання звіту із переддипломної практики:

1 – 59 балів – звіт про проходження практики та щоденник практики оформлено з численними помилками або не в повному обсязі, здобувач допустив суттєві помилки під час вирішення завдань виробничої практики, неспроможний дати пояснення виконаних розрахунків; звітні документи оформлено з помилками; оцінка керівника з практики та характеристика свідчать про низький рівень володіння знаннями, уміннями та компетенціями, студент не зумів задовільно відповісти на поставлені запитання членів комісії;

60 – 73 бали – мають місце окремі зауваження щодо оформлення звіту та щоденника; допущено граматичні та стилістичні помилки; мають місце неточності у розрахунках під час проведення аналізу; на захисті студент продемонстрував задовільні знання; відповіді на запитання членів комісії неточні або неповні;

74 – 89 балів – програму практики розкрито, але мають місце окремі недоліки непринципового характеру; матеріали звітності недостатньо використано в процесі аналізу; мають місце окремі зауваження щодо оформлення звіту, щоденника; студент на захисті продемонстрував ґрунтовні знання, відповів на запитання членів комісії;

90 – 100 балів – звіт про проходження практики та щоденник практики оформлено відповідно до вимог і подано до захисту у визначений кафедрою термін; звіт містить елементи новизни, має практичне значення; студент оволодів навичками дослідної роботи: збору інформації, аналізу, формулювання висновків, пропозицій; відповідь студента на запитання членів комісії є вичерпною.

Рекомендована література

1. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : підручник для студентів ВНЗ / О. О. Непочатенко, Н. Ю. Мельничук. – Київ : Центр учбової літератури, 2019. – 504 с.

2. Фінанси підприємств : підручник / О. Б. Курило, Л. П. Бондаренко, О. Й. Вівчар, О. М. Чубка. – Київ : Видавничий дім "Кондор", 2020. – 340 с.

3. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 304 с.

4. Наукова новизна одержаних результатів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://studopedia.com.ua/1_40741_naukova-novizna-oderzhanih-rezultativ.html.

5. Офіційний вебсайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Офіційний вебсайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – Режим доступу : <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

7. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця [Електронний ресурс] : наказ № 5 від 26.10.2020 р. – Режим доступу : <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Polozhennya-pro-organizatsiyu-osvitnogo-protsesu-u-HNEU.pdf>.

8. Положення про організацію практики студентів у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця (нова редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/1/Polozhennya-pro-praktyku-HNEU.pdf>.

Додатки

Додаток А

Зразок титульного аркуша звіту про проходження практики

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ФАКУЛЬТЕТ _____

(назва факультету)

КАФЕДРА _____

(повна назва кафедри)

ЗВІТ

З ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Керівник від бази практики:

_____
(посада, підрозділ, прізвище та ініціали)

(підпис)

МП

Студента(ки) _____ року навчання

Групи _____

другого (магістерського) рівня вищої
освіти

спеціальності _____

ОПП _____

(прізвище та ініціали)

Керівник від ЗВО:

_____
(посада, вчене звання, науковий ступінь
прізвище та ініціали)

(підпис)

Кількість балів з урахуванням захисту

Національна шкала _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

м. Харків, 2023 р.

Зміст

Вступ	3
1. Види, загальні характеристики, мета та заплановані результати практик	4
2. Зміст практик	7
3. Вимоги до баз практик	20
4. Організація проведення та керівництво практиками	21
5. Оцінювання результатів практики	22
Рекомендована література	23
Додатки	25

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Наскрізна програма практики
для студентів спеціальності 073 "Менеджмент"
освітньої програми "Менеджмент"
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Ястремська** Олена Миколаївна
Самойленко Вікторія Вікторівна
Сігаєва Тетяна Євгеніївна

Відповідальний за видання *О. М. Ястремська*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2023 р. Поз. № 21 ПП. Обсяг 27 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру

ДК № 4853 від 20.02.2015 р.